

Kivikautinen asuinpaikka-alue (muinaisj.luokka I)

Löydöt: KM 3898, 'ruotopäästä katkennut kivinen keihään- eli tikarin kärki', löytänyt v. 1900 maapoliisi Aleks Hagelin Outakosken kylästä, 'Jalven uutistalosta 1 km itäpohjoiseen maantietä tehtäessä, noin 100 m Tenojoen rannasta'

KM 18898:1-15, kvartsiitti-iskoksia ja -esineitä, jotka on löydetty kesällä 1971 'Ala-Jalven tilan maalta Tenon rantakivikosta kauniita korukiviä etsittäessä' ja jotka pastori Eljas Kytömäki muinaislöydöiksi todettuaan lähetti lahjaksi Kansallismuseon kokoelmiin.

KM 18899:1-24, kesällä 1972 suoritetun tarkastuskäynnin yhteydessä poimittuja asuinpaikkalöydöksiä.

Sijainti: Utsjoen kirkosta noin 35½ km suuntaan O54/400 Isokönkään eli Alakönkään paikkeilla Tenojoen eteläisellä rannalla, Ala-Jalven asuin- ja talousrakennusten ryhmän pohjoisenpuoleisella rinteellä. Paikka osuu peruskartan 1:20.000 lehdelle N:o 3941-08, jota ei kyläkään vielä tätä kirjoitettaessa ole saatavana. Se on liitteen n:o 1 yläosaan merkityn neliön keskivaiheilla (ote 1:100.000 taloudellisen kartan lehdestä XXI:9 PULMANKI) ja liitteeseen n:o 2 merkityn suorakaiteen yläreunassa (ilmakuvalehti n. 1:5000) sekä liitteeseen n:o 3 kirjaimilla A - E sekä rasteilla (x) merkityillä kohdilla (luonnos n. 1:1000).

Tarkastus kirkkoherra Kytömäen Kansallismuseoon syksyllä 1971 toimittaman esinelähetyksen ja ilmoituksen vuoksi suoritettiin 29.7. 1972 allekirjoittaneen johdolla ja yo. Liisa Pesosen toimiessa apulaisena. Tällöin paikallistettiin liitteeseen n:o 3 merkityt alueet A - D. Kävin vielä myöhemmin 6.8.1972 paikalla Helsingin Sanomien aluetoimittaja Jorma Korhosen kanssa, jolloin todettiin yksi löytöalue (E) lisää.

Maasto: Alakönkään eteläpuolella on maastossa selvästi havaittavissa kolme toisistaan erottuvaa tasannetta. Näistä a l i n on hiekansekaista niitty- ja peltomaata noin 10-20 m Tenon pinnan yläpuolella. Tällä tasanteella ovat paitsi pottumaat myös talon rakennukset. K e s k i m m ä i n e n tasanne on epämääräisempi alkaen kapeana kiilana rakennusryhmän koillispuolelta ja jatkuen vähitellen levenevänä länteen ja etelään. Tämä hiekkapohjainen, enimmäkseen varpujen peittämä tasanne on ylimalkaisen arvioni mukaan 20-30 m Tenon pinnan yläpuolella. Y l i n tasanne lienee nelisenkymmentä m Tenon yläpuolella. Se on kovapintaista, suurehkojakin kiviä sisältävää soraa ja alkaa niin ikään kapeana kiilana Ala-Jalven rakennusryhmän koillispuolelta jatkuen laajaksi tunturikoivua kasvavaksi kentäksi luoteeseen, länteen ja kauempana myös etelään. Koillisessa tätä tasannetta reunustaa könkääseen jatkuvasti sortuva jyrkkä rinne monikerroksisen kivitalon korkuisena. Kiilamuodostuman etelärinteessä on Utsjoen kirkolta Nuorgamiin johtava vanha maantie leikkauksineen ja pengerryksineen suuntautuen luoteesta kaakkoon.

Havainnot: Ala-Jalven rakennusten pohjoispuolella sijaitseva rinne on erinomainen Lapin kivikautisen asuinpaikan kouluesimerkki tarttuen varsinkin sitä idästä lähestyttäessä houkuttelevana kohteena inventoijan katseeseen jo kilometrien päästä. Runsaat löydökset herättivät pakostakin huomiota ylimmän ja keskimmäisen tasanteen välisessä rinteessä (B-alue) kulkuneuvon vielä liikkeessä verkkaisesti vaihteillaan vanhan maantien mäkeä ylöspäin. Nämä löydökset lienevät vierineet ylimmällä tasanteella sijainnista kulttuurikerroksissa, joista ilmeisesti osa on vielä ehyenä jäljellä. Myös ylimmän tasanteen koillisen puoleisen jyrkän yläreunasta (A-alue) löytyi muutamia kaapimia ja iskoksia. Ehkä niitä on rinteessä enemmänkin, mutta tällä kohdin luovuttiin enemmistä etsiske-lyistä, koska paikalla liikkuminen oli rinteiden jyrkkyyden ja sortuvuuden vuoksi kovin vaivalloista. Keskimmäisellä tasanteella oli paikoitellen (C-alue) kvartsiittisäleitä ja -iskoksia suurehkoina pesäkkeinä näkyvissä läiskittäisen turve- ja varpukasvillisuuden väliköistä paljastuneen maan pinnalla. Keskimmäisen tasanteen ja Ala-Jalven asuinrakennuksen välisessä rinteessä on pienen lähdekkeen muotoinen sortuma, jota käytetään polkuna ja jossa mm. lampaat mielellään makailivat käyntini aikana. Myös tältä paikalta (D-alue)

tavattiin runsaasti löydöksiä ja ne ovat kaiketi valuneet keskimäisellä tasanteella vielä osittain ehyinä olevista kulttuurikerroksista.

Maanomistajan haastattelu: Edellä selostettuja etsiskelyjä suoritettaessa kiintyi vähitellen myös Ala-Jalven isännän huomio pihaltaan näkyviin tapahtumiin ja täten syntyneen keskustelun aikana sain selville, että olimme samoilla seuduin kuin kirkkoherra Kytömäki edellisenä kesänä. - Kytömäen lähetykseensä liittämät löytötiedot eivät ole riittävät paikan täsmällisempään määrittelyyn eivätkä myöskään Ala-Jalven lapset, jotka olivat olleet mukana 'korukiviä' poimimassa, pystyneet asiaa tarkemmin selostamaan. Niin ikään en ole vielä saanut Kytömäeltä vastausta karttaluonnoksella varustettuun kirjeeseeni (30.8.1972 / N:o 3664), jossa pyydän paikan tarkempaa määrittelyä. Voitaneen kuitenkin päätellä, että Kytömäen löydökset ovat peräisin luonnokseeni (liite n:o 3) merkityn A-alueen itäpuolelta, jyrkän törmän rinteestä, joka vastannee Kytömäen löytöjen mukana saapuneessa kirjeessä (23.9.1971) mainittua Tenon rantatöyrästä.

Todennäköisesti myös Aleksii Hagelinin löydös (KM 3898) on näiltä seuduin. Tätä tiedustellessani nimittäin Ala-Jalven isäntä Lars J. Guttorm kertoi, että vuoden 1900 aikainen 'Jalven uutistalo' tarkoittaa juuri hänen taloaan eli nykyistä Ala-Jalvea ja että poliisi Hagelin, jonka jälkeläiset vieläkin vaikuttavat Outakoskella mm. kauppiaina, on vanhempien ihmisten kertoman mukaan urakoinut juuri Jalven paikkeilla olevan vanhan maantien osuuden. Hagelinin löytötiedot eivät tosin ole täysin sijoitettavissa tällä kohdin maastoon ja vaikuttaakin siltä, että joko maininta "1 km" tai "itäpohjoiseen" on erheellinen. Mikäli molemmat määritykset ovat oikeita sijoittuu löytöpaikka Norjan puolelle. Mikäli taas vain jälkimmäinen pätee on löytö tehty samoilta paikoilta kuin nyt selostetut vuosien 1971 ja 1972 löydökset.

Isännän ilmoituksen mukaan löytöalue kuuluu Nuorgamin kylään, mutta on jakautunut kahden omistajan kesken seuraavasti:

Vanhan maantien pohjoispuolella oleva maa, jossa ovat A- ja B-alueet, kuuluu Suomen valtiolle ja on Metsähallituksen hallinnassa.

Vanhan maantien eteläpuolella oleva maa kuuluu hänen omistamaansa tilaan Ala-Jalve RN:o 9 (omistajan

nimi: Lars J. Guttorm, osoite: Utsjoki, Ala-Jälve.

Käydessäni 6.8.1972 paikalla toimittaja Korhosen kanssa löysi mukana ollut lehtivalokuvaaja kivistä kivikautiseen asuinpaikkaan viittaavia kvartsiitti-iskoksia edellämäinittujen lisäksi myös paikalta, joka on Ala-Jalven asuinrakennuksesta parisensataa metriä lounaaseen, ns. keskimmaiselta tasanteelta, johon Guttormin lapset olivat omatoimisesti ryhtyneet raivaamaan urheilukenttää. Pyysin lapsia luopumaan enemmistä kaiveluista tällä paikalla ja läheisyydessä, koska kysymyksessä lienee melko ehyenä säilynyt esihistoriallinen asuinpaikka. Samana iltana kävimme esittelemässä Ala-Jalven esihistoriallista löytöpaikkaa myös Utsjoen kunnanvaltuuston puheenjohtajalle, opettaja Suomenrinteelle, mainiten, että kysymyksessä on Muinaismuistolain suojaama muinaismuistoalue.

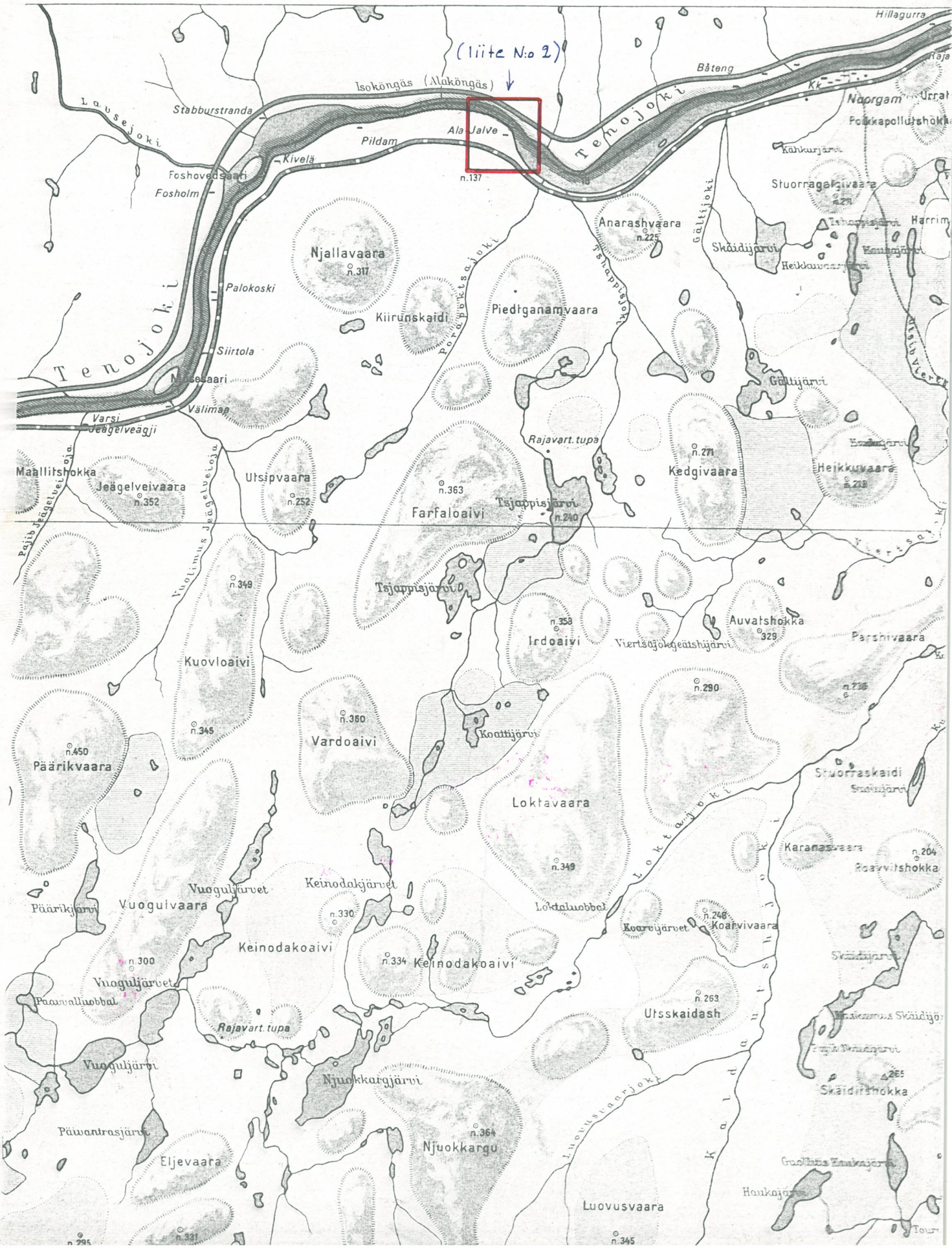
Helsingissä kesäkuun 14. päivänä 1973

Aarni Erä-Esko

Liitteet:

- N:o 1, ote Suomen taloudellisesta kartasta 1:100.000 lehdestä XXI:9.
- N:o 2, ilmakuvalehti n. 1:5000, johon on merkitty mm. otettujen valokuvien sektorit.
- N:o 3, luonnos n. 1:1000 merkittyine löytöalueineen.
- N:o 4, panoraamavalokuvat 1-2 ja 3-4.

2°30'

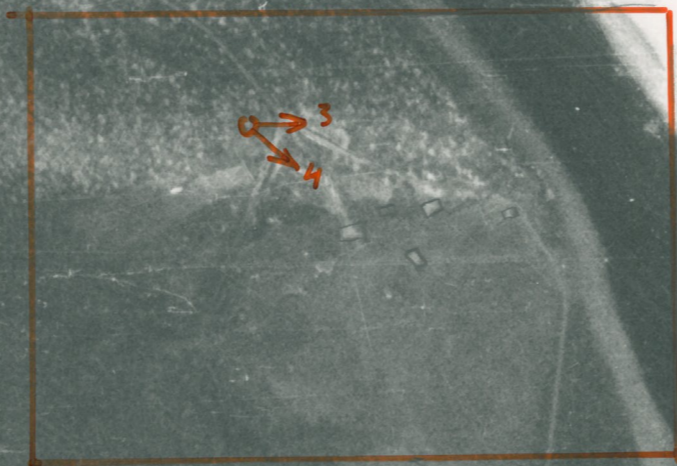

UTSJOKI 1
NUORGAM
Ala-Jalve

A. Erä-Eskon tark. 1972
kertomuksen liite No 2

☞ = valokuva

(liite No 3)

☞ 3
☞ 4

☞ 1
☞ 2

ILMAKUVALEHTI
n. 1:5000

MAANMITTAUSHALLITUS
Ilmakuvatoimisto 1972

MAANMITTAUSHALLITUS
ILMAKUVATOIMISTO
Jäljentäminen kielletty
Kultti N:o *70/22. 709*

61186:57

41511
Valokuvat 1-2
9:3

9:4

41509
Valokuvat 3-4
9:1

41510

9:2

Kuvat 1-2 on otettu uuden valtamaantien pohjoispuolelta pohjoisen suuntaan. Vasemmalla näkyvät Ala-Jalven rakennukset ja niiden takana kyseiset löytöalueet A-D. Alaköngäs on piilossa löytöpaikkojen takana syvällä Tenon uomassa. Taustalla on Norjan puoli.

Kuvat 3-4 on otettu vanhalta maantieltä idän suuntaan. Edessä vasemmalla ylintä tasannetta eli löytöalueet A ja B, auton takana oikealla alueet C ja D keskimmaisella tasanteella.